

Kyrkogrimmen.

Mor Ingrid hade hört talas om, att den förste, som blir begravnen på en kyrkogård, skall bli kyrkogrim. Något närmare om grimmen kände hon dock ej till.

På en av Långaröds kyrkogårdar -anlagd på 1880-90-talet - var "Kalsingen" /Per Anner's far/ den förste som begrovs. Han och en till kom från Hörby och voro 'syppna' fulla. De körde rakt ner i en grop mellan 'Pärupa mölla' och 'Hallabacken' och slogo ihjäl sig.

Linsådd och beredning.

Linsådd.

Linnet såddes på "tolinerna - ikrings ve maj".
 Då 'va' taxa för då mä - för då skulle varken säas för
 tunnt eller tjockt. "Kvingan" var med och "fjärade", så
 att det skulle bli 'ens' tjockt. Fröet hade de i ett tvätt-
 fat eller tråkopp. Jorden skulle vara ren och skulle plö-
 jas, harvas och rensas från gräs och sten.

Då linet kommit upp skulle det "lågas" /rensas/, Hören 'lågas
 och se'n såddes aska eller fin fåragödsel på, så blev 'linen
 så kåd o bra.

Då de blå blomsterna fallit av, och det blivit
 knutor -knibblen- skulle de 'ruschas' - dras upp med röt- Hören 'rusch
 terna, för det gick inte slå med lie. Tre "hännmaul" bands
 ihop till en nek. Nekerna sattes upp och fingo stå länge
 och "moss" /mogna/ i knibblen. Hören skulle vara "gulvuren".
 Då fröna mognat, "rebbades" /repades/ hören och "breddes"

ut på marken till rötning - ungefär en månads tid.

"rötning"

Då han "bretts", bands han i knippor /stora neker/.

Sen "torkades" han i brydestuan. Jag har minsann varit

med många gånger och "torrt hör". De kölnade /eldade/

"Torkning"

ibland för galet, så att allt brann upp. En piga i Hulta

i Svensköps sn. hade ett par lass hör till torkning och

det tog eld. - "Min kära välsögnade mor, ja har gjort, så

gott ja har kunnat", sade hon till sin matmor, då hon kom

hem. - "Då har du väl satt eld på toet?" - "Jaa!"-----

Linen sattes i stugan på "pallen" /stora stänger, som

lågo upplagda ett stycke från golvet inne i själva bryde-

stugan, där det eldades i en "puge" /ugn/. Knibblena skul-

le vara uppåt. Ett par tre lager lades på varandra. Varmt

var därinne, så man kunde knappt vara där. Linen svettades

och då roten kändes torr, var den färdig.

"Brytning"

De "byttes" så tjänarna fingo hjälpas åt att bryda.

Det var omkring hälften "sammanbrydessor" mot "krossare".

Sammanbrydesorna hade fina^{re} brägor än krossarna. Den som

"torrde" skulle kasta ut en fann på gången. Hälften av

"neglan" lades hos krossarna, mer kunde de inte böja ner

med locket. Då sammanbrydesorna "finbrutit" linen, lades

denna i en hörna av brydestuan och kördes sedan hem till

gården i säckar. I brydestuan bjöds på "brydekavringgr",

som husmoran kom med, samt smör och ost. Då de halvbrutit "omkrings.ve" kom gubben med brännvinsflaskan och bjudde. Då de hade mycket att bryta fingo de vid uppehållen brännvinsbrö', nötter och äpplen.

Då vi avbrutit, passade nästa gård på att sätta in hör till torkning medan stuan var varm, och vi gick till Brydegille. gården eller stället på "brydegille". Ungdomen som hjälpt till bjöds då på ost, smör och korv och bröd som förrätt och så färsk soppa eller risengröt -förr bovetegrät. Brännvin vankades rikligt, så stundom kunde de "bli på liran". De fattiga kunde inte bjuda så mycket, men det skulle dock vara något. Hon som fått hören uppbränd, ville va värre än alla andra, så hon bjöd allesammans rikligare än någon annan.

~~Höralocker bands till "hörahästar" el. "höratocker".~~

Linen skulle sedan "skättas", och detta gjorde fruntimren merendels i kostallarna, för där var det ju ganska varmt. Det skröpade ner, så de kunde inte vara inne i stugan. Då de började mycket "tidlia" hade de lykta, tran. Stundom sutto de i porten eller på logarna. Någon gång kunde drängarna hjälpa till. Unga töser skulle "skidskätta" det grövre, de äldre skulle "finskätta", då möget kommit

bort. "Skävern" flög, så det rök, så man kunde knappt se.

Sen skulle det "häglas". i en förstuga eller på loftet-
inte i stuan. Häglan bands merendels fast på en stol,
som lades omkull, och så satt de på en pall och häglade.
Så skildes "blärna" från hören. Hören band i "lockar" och dessa
till "hörahästar eller höratoockar". Blärna ristes och
vippades i en "tötte" - jag får dem stoppade i en säck.

"Hägling".

Då var det färdigt att "kardas". De sutto kring
en korg mitt i stuan. Det kardade lades löst i korgen och
"tötten" lades sedan på en "klynga" ev grane eller "fer" /fur/
Far gjorde i stället för en sådan klynga en trilla av trä
där han borrade hål och satte pinnar i. Jag har fått en
av en snickare, som är gjord nästan på samma sätt, men den
kan fällas ihop. Stundom hade de kardegille, och då sjöngs
kardevisor, och fick man någon extra förtäring. Naturligt-
vis snackade de hela tiden om byns tilldragelser o.d. och
många nyheter omtalades, för tidningar hade knappast någoh då
för tiden. Ibland kunde även gåtor o.d. förströ tiden. /Vi-
sorna har jag emellertid glömt och även "ramschorra".

"Kardning"

Linen skulle därpå "haspas" i "sticken", så skulle
den "fegjas" och vrias ihop. Jag har merendels 15 - 17
fegjor i varje sticke.

"Haspas".

"Fegjas".

Sen skulle linen tvättas i soda och såpa - förr i
brännesaskslut - och torkas på ett par stakar, annars blev

"Tvättas".

det inte rätt utan snodde sig och krånglade.

Då det så "spultats" på en "spulterock" /spulterping"/ var det färdigt att väva.

Vävstolen : en sådan hade min mor, då hon skulle Vävstol.
väva förklädesband o.d.

Väv. Delarna på en "väv" voro "brösthommen", Väv.
den väven gick på, "löparen", den väven kom på. "Reven",
den garnet kom på, då de "svepte". "Spännaren" med taggarna.
"Stillestagen", som sattes i ett hål i "reven". "Silvorna"
där tråden stacks i "silvakäpparna". "Nickepinnarna".
"Tramporna" Sittbrädan. "Trissorna", med band till "skafta-
eller silvakäpparna".

Väven skulle alltid ner före jul, för under julen
fick ingen väva eller spinna. Då sydde och stickade de
i stället. Framme i mars - april skulle de åter börja vä-
va.

Blanc
Färs bok
Långvård
Långvård
1900

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

3637 W. Richter

7

Bea as Mordvrid (Miss Hans)
Född 1844

Päregille.

Päregille.

Far talade om, att då de fick ärtasoppa och två supar, då va'de "päregille". Så var det också med "brydegillet". Det behövdes inte så mycket för att vara "gille" som nu.

Stundom spelade de kort, stundom dansade de, då det var flera samlade. Men det fick inte hålla på så länge, för nästa morgon skulle de åter till brydestuan eller till en annan gård och hjälpa till.

Malt och maltberedning

Maltberedning

Korn skulle stå i blöt i ett stort kar ett par tre dagar. Sen skulle det läggas upp på loftet, där det var "junkit" /ljunt, varmt/. Där skulle det "visas"/komma visar/ och "samla sötma". Det skulle ligga ganska tjockt och höljas över, så att värmen binehölls. Alltsammans grodde ihop, men skulle åter röras itu.

Så skulle det forslas till "malttorran". Där var borrat hål på "fjälarna"/bräder/ som va lagda på slänt'. Därunder var "galten". Där eldades med "grönt" - för det fick önte brinna hårt - så att röken och värmen gick upp genom hålen. Det rökades gärna med ene. Det grodda kornet på fjälarna omrördes med händerna tiit och tätt. Eftersom det blev torrt föll det ner genom hålen på galten, där det fejudes upp. De skulle knabba i fjälarna, så att inget

blev sittande, för då blev det för torrt.

Malten torkades om efterhöstarna.

Malttorra hade de inte i var by, utan de kunde få "Malttorran" fara långa vägar för att få torkat malt, men vad de fingo betala därför minns jag inte. I Bessinge finns en malttorra vid Nils Anders' och här i Långaröd en vid Ivan Nilssons, och där har jag torrt malt många gånger.

Malttorran hade ingen skorsten, utan röken fick söka sig ut, var den kunde, så det var inte så gott vara där inne för dem som inte voro vana - det fordrades liksom i brydestuan.

Malt fingo de gärna i "undantag", och malt såldes till de fattiga, som intet hade. Det såldes kappvis, och en kappe skulle v äga 6 skålpund.

SVEDESKA
SÖLVANNEBOKENBryggd

Bryggd.

Julaveckan skulle de tvätta, slakta, brygga och baka förutom rengörningen i hemmet.

Då bryggde de mycket gott julöl och använde där- till mycket malt - men de fattiga fingo nöja sig med "tunn- dricka".

Maltet "slogs i stöp" om kvällarna - skulle "mängas" i litet "junket" vatten i ett kar över natten. På morgonen slogs hett vatten på och fick stå ett par timmar, så att kornet blöttes ut. "Röset", som så blev över gavs till svinen och hönsen. I "röstabalen" /stort träkar/ var en "bossviska" om "tapperocken", som skulle kunna vridas både hårt åt och "lössna å", så det kunde rinna så smått därigenom.

Så drogs kraften av maltet. Det första och bästa -"värten"- gömde man särskilt. Sen blev "hint" /det andra/ "mellandricka" och "tunndricka".

Sen skulle drickat "gäras". Förra gången det bryggets hade man skummat av gären och gömt i ett avlångt kar "gärtruet". Det skulle vara "molkavarmt", annars gäste det inte bra. Då det var lagom jäst, slogs det på en stor tunna genom en stor trätratt med ett fyrkantigt hal..

---När Anders Ohlsson gifte sig, fick de en stor tunna dricketunna och en stor "halvtunnekel" /kittel/, som de skulle göra drickat in. Far hade bara en träbalja i st. f. kitteln, men det gick ju också.

På botten i tunnan samlades "bärma". Detta skrapade man upp och använde sedan då man skulle baka i st.f. prässjäst, som inte fanns då för tiden.

3637

Giftermål

När de skulle gifta dom, skulle de beställa kakel-
ugn och klocka, annars var det inte mycket med dom. Fars
och mors klocka var från Släpult. Det var en åttadarsklocka
i fodral, hade dubbla slag.

På kakelugnen skulle deras initialer stå. De
fattiga fick gifta sig utan sådant

Bruden skulle ha grön kjol.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Giftermål.

Beställa ka-
kelugn.
klocka

3637

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Utslag

När de hade någon "utslätt" /utslag/, skulle de ta midsommardagg. De skulle rulla dem nakna i daggen.

I Timan vär där en, som va så utslätt, så dä va precis som spetälska.

I S:t Ola /Olofs!/ kyrka, där skulle va en 'yssa' /yxa/, och med den ströks den sjuke, så han blev bra.

Utslag.

Bär och frukt.

Förr var där inga 'hemmabär', men många skogsbär, fler än nu. Men de togo inte vara på dem, utan merendels gingo vi glyttar och åto av dem. Jag kan inte minnas, att min mor hade någon saft och sådant. De va då mera rädda om sockret /kagesockret/ än nu.

Stickelbär to de gröna och lade på fläskor, det var det enda jag såg.

Frukt och sådant åt de bara utan att direkt laga någon mat av den.

Skogsbär o.d

Völlat utslag . Dagg fr. kyrkogård: botemedel.

Jag hade fått utslag på armarna, för mor hade innan jag föddes gått under ett skinn, som "hängde te torres" och rörde vid det. "Te hemmarå" brukade de förr mycket ta vatten från kyrkogården, och använde detta som botemedel. Jag skulle gå 'tianas', sen solen gått ner och tvätta utslaget med dagg från en manfolkagrav /Jag gick till Per Perssons i Kilhult/ och så slapp jag det alldeles.